

Šakių r. savivaldybės 2021 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

2022

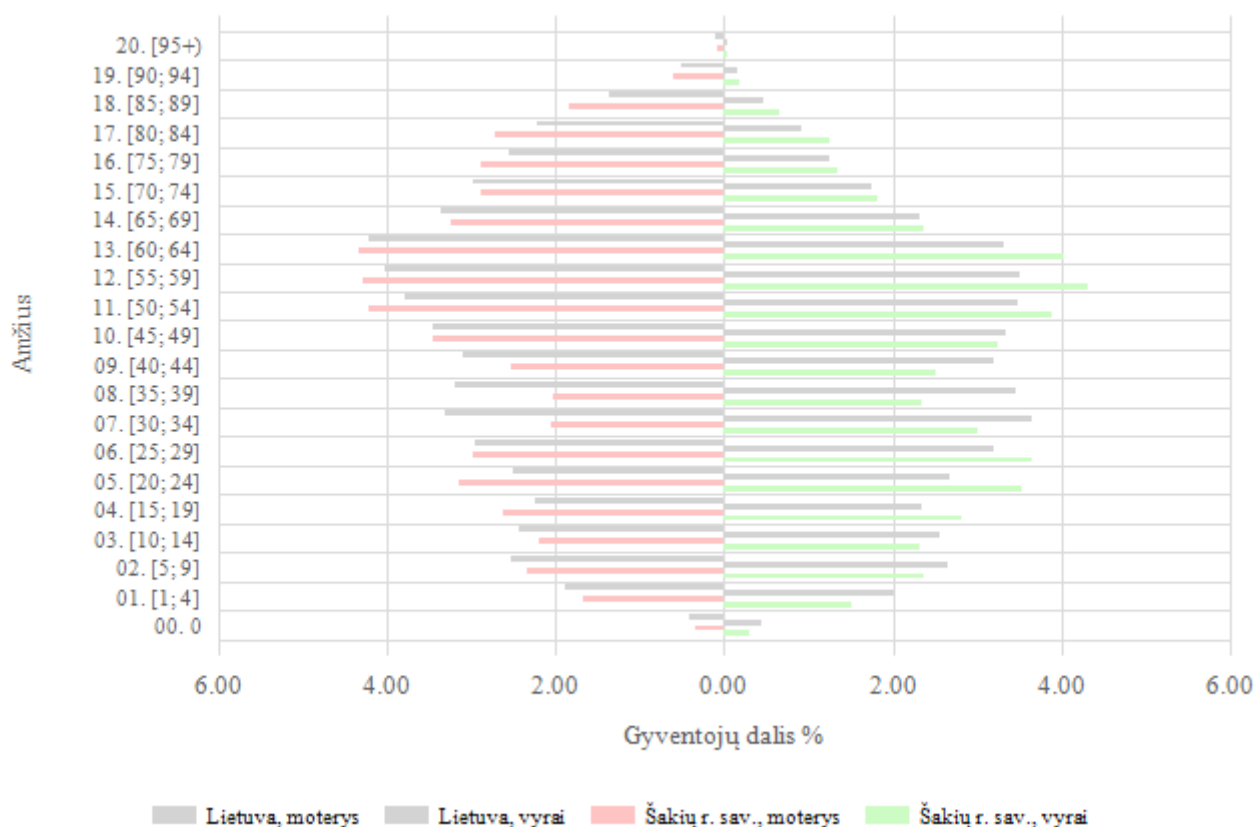
IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Šakių rajono savivaldybėje vykdoma vadovaujantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritėtines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Amžiaus profilis, 2021

1 pav. Šakių r. savivaldybės demografinis medis

Socioekonominė situacija savivaldybėje.

2021 metais Šakių rajone gyveno 26 618 žmonių. Rajone stebima gyventojų mažėjimo tendencija. Higienos instituto duomenimis, per metus rajono gyventojų pokytis siekė -22,9/1000 gyventojų ir tai sudarė 600 asmenų. Kaimo vietovėse gyveno 18 304, mieste – 8314 žmonių, daugiausia 50-64 metų vyrai ir moterys. (1 pav.). Rajone buvo daugiau kaip tūkstantis socialinės pašalpos gavėjų (1080), daugiau kaip tūkstantis rajono moksleivių gauna nemokamą maitinimą. 2021 m. pradžioje Šakių rajone nedarbo lygis (12,0 proc.) buvo mažesnis nei bendras Lietuvos nedarbo lygis (13,0 proc.). Užimtumo tarnybos duomenimis, Šakių rajone buvo įregistruoti 2 420 darbo ieškantys asmenys, iš jų 675 ilgalaikiai bedarbiai. Registruotų bedarbių nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2016–2018 m. laikotarpiu turėjo mažėjimo tendenciją, tačiau nuo 2019 m. beveik visose Šakių rajono seniūnijose šis rodiklis ėmė kilti. 2020–2021 m. bedarbių augimo tendencija išlieka, jai įtaką padarė pasaulinė pandemija.

Sveikata savivaldybėje.

Vertinant pagal šviesoforo išsidėstymą Šakių rajone padaugėjo žalioje zonoje esančių rodiklių iki 13, 2020 m. buvo – 6. Sumažėjo raudonos zonos rodiklių iki 13, 2020 m. buvo – 14. Rajone sumažėjo sergamumas tuberkulioze (A15-A19) bei mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V00-Y98). Higienos instituto duomenimis, 2021 m. registruoti 4 sergamumo tuberkulioze atvejai, dėl išorinių priežasčių mirė 28, paskendo 4 asmenys. Šakių rajonas dėl savižudybių skaičiaus vėl patenka į raudonąją zoną. 2021 m. rajone nusižudė 10 asmenų, žudyti bandė 13. Problema – nedaug asmenų dalyvauja profilaktinėse vėžio programose, visos jos išlieka raudonojoje zonoje. Vaikų burnos higienos srityje taip pat neįvyko pokyčių (tiek dantų silantavimo, tiek eduoines programose). Rūpestį kelia jau keletą metų augantis mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) bei sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11). Savivaldybėje keleri metai stebimas augantis žuvusiųjų avarijose skaičius lyginant su kitomis savivaldybėmis. Tiek policijos pareigūnų, tiek vairuotojų nuomone, didelę įtaką tam daro pėsčiųjų neatsargumas, atšvaitų nenaudojimas, vairuotojų išsiblašymas bei skubėjimas, kelių eismo taisyklių nepaisymas, netaisyklingas perėjimas.

2021 METŲ ŠAKIŲ R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės				
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.	
Strateginis tikslas										
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	➔	73.0	73	74.0	0.98	74.2	68.5		81.7	
Išvengiamas mirtingumas proc.	➔	28.9	157	29.8	1.06	27.2	34.0		19.5	
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį										
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą										
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	➔	37.6	10	32.5	1.87	20.1	68.1		0.0	
SMRdėl tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	➔	39.3	10	31.7	2.07	19.0	60.1		0.0	
Bandymų žudyti skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	➔	48.8	13	41.2	1.31	37.3	65.7		0.0	
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2019)	⬆	70.1	158	66.7	1.04	67.1	246.0		36.1	
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	⬆	4.8	762	3.3	0.96	5.0	13.1		1.5	
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	⬇	-23.0	-613	-2.4	13.53	-1.7	-27.8		78.3	
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu										
Mirt. dėl išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	⬇	105.2	28	106.2	1.22	86.3	198.3		30.5	
SMR dėl išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	⬇	100.4	28	103.1	1.22	82.4	163.8		21.8	
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	⬆	373.8	1144	318.3	1.20	312.0	572.7		108.2	
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	⬇	40.6	1080	41.2	1.71	23.7	74.2		3.2	
Serg. tuberkuloze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	⬇	15.0	4	30.0	0.77	19.6	60.4		0.0	
Sergamumas tuberkuloze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	⬇	15.0	4	37.5	0.67	22.4	60.4		0.0	
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką										
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą										
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	⬆	3.8	6	1.6	3.80	1.0	3.8		0.0	
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	➔	142.2	81	147.2	1.14	124.5	168.8		63.4	
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	➔	71.9	122	71.0	1.27	56.6	125.3		40.9	
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)	⬇	12.4	33	43.7	0.57	21.6	84.9		0.0	
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį										

Mirt. dėl paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	➔	15.0	4	11.2	2.94	5.1	26.6		0.0
SMR dėl paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	⬇️	13.8	4	11.0	2.82	4.9	21.7		0.0
Mirt. dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	➔	11.3	3	15.0	0.63	18.0	68.1		0.0
SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	⬆️	10.3	3	15.7	0.59	17.5	60.2		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	⬆️	11.3	3	16.2	1.71	6.6	19.6		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	⬆️	11.6	3	15.5	1.84	6.3	19.5		0.0
Pėsčiųjų mirt. dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	—	0.0	0	1.2	0.00	1.6	9.6		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	—	0.0	0	1.4	0.00	1.5	9.8		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	⬇️	5.6	15	7.4	1.10	5.1	10.7		0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	⬇️	92.5	93	113.3	0.10	932.7	32956.2		38.8
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. dėl narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	2.8	15.4		0.0
SMR dėl narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	2.9	18.5		0.0
Mirt. dėl alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	⬆️	18.8	5	16.2	0.78	24.1	80.0		0.0
SMR dėl alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	➔	15.7	5	13.6	0.69	22.9	79.6		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	⬆️	299.2	26625	300.9	1.50	199.2	69.4		388.4
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	➔	274.5	26625	277.9	1.57	175.2	35.1		359.7
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	⬆️	22.8	23	18.9	0.28	82.8	464.2		0.0
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	⬇️	24.2	45	25.0	0.64	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	⬇️	15.6	414	23.2	1.05	14.9	29.7		10.1
IH dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv.	⬇️	1.0	23	1.2	0.63	1.6	3.0		0.7
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2019)	➔	2.4	156	2.4	1.41	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019)	⬆️	6.4	17	5.7	0.89	7.2	2.5		13.8

Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	➔	8.2	217391	8.0	0.93	8.8	6.5		11.5
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	6.2	0.00	3.5	19.4		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	1.2	0.00	2.4	15.6		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	⬆	0.8	2	0.7	0.47	1.7	4.8		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	⬆	5.8	1	1.6	1.93	3.0	32.3		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, %	➔	95.7	186	95.2	1.09	88.2	65.6		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %	➔	91.5	129	91.1	1.02	89.4	63.0		98.2
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	⬇	5.2	99	5.3	0.46	11.4	1.8		48.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	⬆	15.5	318	13.9	0.68	22.7	10.1		36.3
Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	➔	5.2	2	6.4	1.93	2.7	12.4		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. dėl kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	➔	1104.2	294	1088.2	1.35	820.3	1517.9		399.4
SMR dėl kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	➔	917.1	294	963.4	1.14	805.1	1381.0		533.7
Mirt. dėl piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	➔	311.7	83	329.8	1.13	275.9	429.8		133.1
SMR dėl piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	➔	269.0	83	286.3	1.04	259.5	382.2		163.8
Mirt. dėl cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	➔	210.3	56	203.7	1.13	186.0	500.2		82.2
SMR dėl cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	➔	173.6	56	179.3	0.96	180.8	401.7		76.5
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	⬆	86.0	229	69.7	1.24	69.4	99.9		38.2
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi krūties vėžio programoje	⬆	26.6	1118	29.7	0.58	45.5	11.2		61.9
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų laikotarpiu dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	➔	40.5	2313	39.1	0.76	53.4	33.5		74.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	⬆	37.5	3464	39.1	0.78	48.1	24.2		67.2
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	⬆	41.4	2480	38.8	0.88	47.2	24.8		70.0
Viešai teikiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams, proc.	⬆	77							
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams, proc.	⬆	48							

2 pav. 2021 Šakių r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Paskutiniai du rodikliai yra UAB „Šakių vandenys“ informacija

*Šviesoforo rodmenys paimti iš visuomenės sveikatos stebėsenos informacinės sistemos ir yra skaičiuojami pagal Higienos instituto standartus 1000/gyv., 10 000 / gyv., 100 000 / gyv., arba skaičiuojama populiacijos proc. dalis.

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis¹, matyti, kad:

1.1. Uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai savivaldybėje skiriasi nuo Lietuvos vidurkio, ypač išsiskiria didelis gyventojų sk. pokytis 1000 gyv. bei išaugęs savižudybių sk. / 100 000 gyv. ir bandymų žudyti sk. / 100 000 gyv.

1.2. Uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu**“ rodikliai žymiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio. Stebimas sumažėjimas sergamumu tuberkulioze 100 000 gyv.

2.1. Uždavinio „**kurti sveikas ir saugias darbo bei buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ rodikliai žymiai nuo Lietuvos vidurkio skiriasi asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe skaičiumi 10 000 gyv., traumų dėl nukritimų +65 m. amžiaus grupėje skaičiumi/10 000 gyv. Pagerėjo naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis asmenų skaičiaus 10 000 gyv. rodiklis.

2.2. Uždavinio „**kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ nuo Lietuvos vidurkio žymiai skiriasi mirtingumas dėl paskendimo sk./100 000 gyv. (raudona zona). Geresnis už Lietuvos vidurkį rodiklis – mirtingumas dėl nukritimo /100 000.

2.3. Uždavinio „**mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ rodikliai skiriasi nuo Lietuvos vidurkio. Prastesni išlieka mirtingumo rodikliai dėl transporto įvykių / 100 000 gyv. bei traumos dėl transporto įvykių/10 000 gyv.

2.4. Uždavinio „**mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą**“ rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį.

3.1. Uždavinio „**sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą**“ rodikliai daugeliu atvejų yra geresni už Lietuvos vidurkį.

3.2. Uždavinio „**skatinti sveikos mitybos įpročius**“ rodiklis Kūdikių žindymas išimtinai krūtimi ik 6 mėn. amžiaus dalis (proc.) yra prastesnis už Lietuvos vidurkį.

4.1. Uždavinio „**užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ rodiklis – išvengiamų hospitalizacijų sk. /1 000 gyv. – yra blogesnis už Lietuvos vidurkį.

4.2. Uždavinio „**plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ rodikliai žymiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio, išskyrus sergamumą vaistams atsparia tuberkulioze /100 000 gyv. – rodiklis geresnis už Lietuvos vidurkį.

4.3. Uždavinio „**gerinti motinos ir vaiko sveikatą**“ rodikliai – vaikų (7-14 m.), dalyvavusių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, dalis (proc.); vaikų (7-17 m.), neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.); paauglių (15-17 m.) gimdymų sk./1000 15-17 m. moterų, kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių yra žymiai blogesni už Lietuvos vidurkį

4.4. Uždavinio „**stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ rodikliai yra panašūs su Lietuvos vidurkiu, išskyrus rodiklius:- serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv., tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi krūties vėžio programoje, tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų laikotarpiu dalyvavusi gimdos kaklelio programoje, tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje, yra žymiai blogesni už Lietuvos vidurkį.

¹ Aprašomi tik uždaviniai, turintys bent vieną jį atspindintį rodiklį

Vadovaujantis lentelėje (2 pav.) pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matyti, kad:

1. 13 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (**žalioji zona**):
 - a) Sergamumas tuberkulioze / 100 000 gyv. (nauji ir recidyvai);
 - b) Mirtingumas dėl nukritimo / 100 000 gyv.;
 - c) Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių;
 - d) Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;
 - e) Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių / 100 000 gyv.;
 - f) Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių / 100 000 gyv.;
 - g) Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais;
 - h) Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais;
 - i) Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais / 100 000 gyv.
 - j) Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto skaičius (18+ m.) / 1000 gyv.;
 - k) Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv. (visi);
 - l) Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze / 100 000 gyv.
 - m) 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys %.

2. 13 rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (**raudonoji zona**):
 - a) Savižudybių skaičius / 100 000 gyv.;
 - b) Bandymų žudyti skaičius / 100 000 gyv.;
 - c) Gyventojų skaičiaus pokytis / 1000 gyv.;
 - d) Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. / 10 000 gyv.;
 - e) Traumų dėl nukritimų 65+ m. amžiaus grupėje sk. / 10 000 gyv.;
 - f) Mirtingumas transporto įvykiuose / 100 000 gyv.;
 - g) Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių;
 - h) Vaikų (7-17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ar išrautų dantų, dalis (proc.);
 - i) Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų / 100 000 gyv.;
 - j) Sergamumas II tipo diabetu / 10 000 gyv.;
 - k) Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi atrankinės momografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje;
 - l) Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų laikotarpiu dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje;
 - m) Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų laikotarpiu dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje;

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

- a) Savižudybių skaičius / 100 000 gyv.;
Bandymų žudytis skaičius / 100 000 gyv.;
- b) Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų / 100 000 gyv.;
- c) Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11)/10 000 gyv.

1. Prioritetinė problema.

Savižudybių skaičius / 100 000 gyv.

Ilgą laiką savižudybių rodiklis Šakių rajono savivaldybėje buvo raudonojoje zonoje. Nuo 2019 m. rodiklis pagerėjo ir savivaldybė lyginant su kitomis savivaldybėmis pateko į geltonąją zoną. 2021 m. Šakių rajone nusižudė 10 asmenų, tai įtakoją rodiklį ir savivaldybė vėl atsідūrė raudonojoje zonoje. 2020 m. rajone nusižudė 6 asmenys.

Įvertinus savižudybes pagal priežastis Higienos instituto Statistinių duomenų apie mirties priežastis paieškos priemone galime teigti, kad visi 9 savižudžiai pasikorė (pagal Tarptautinę statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikaciją kodas – X70), 1 savižudybė įvyko susižalojus aštriais daiktais (pagal Tarptautinę statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikaciją kodas – X71).

Nusižudę – šeši vyrai ir keturios moterys. Pagal vietovę – vienas miesto ir devyni kaimo gyventojai (1 lentelė).

	<i>Miestas</i>	<i>Kaimas</i>	<i>Iš viso</i>
<i>Moterys</i>	0	4	4
<i>Vyrai</i>	1	5	6
<i>Iš viso</i>	1	9	10

1 lentelė. Mirčių dėl savižudybių skaičius Šakių rajono savivaldybėje pagal lytį ir gyvenamąją vietą
Šaltinis: Higienos institutas, Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras.

Fiksuojama, kad savižudybės įvyko įvairiuose amžiaus asmenų grupėse:

1 – 10–14 m.; 1– 35–39 m.; 2 – 40–44 m.; 1 – 50–54 m.; 2 – 50–59 m.; 1 – 60–64 m.; 2 – 75–79 m.

Bandymų žudytis fiksuota 13 atvejų.

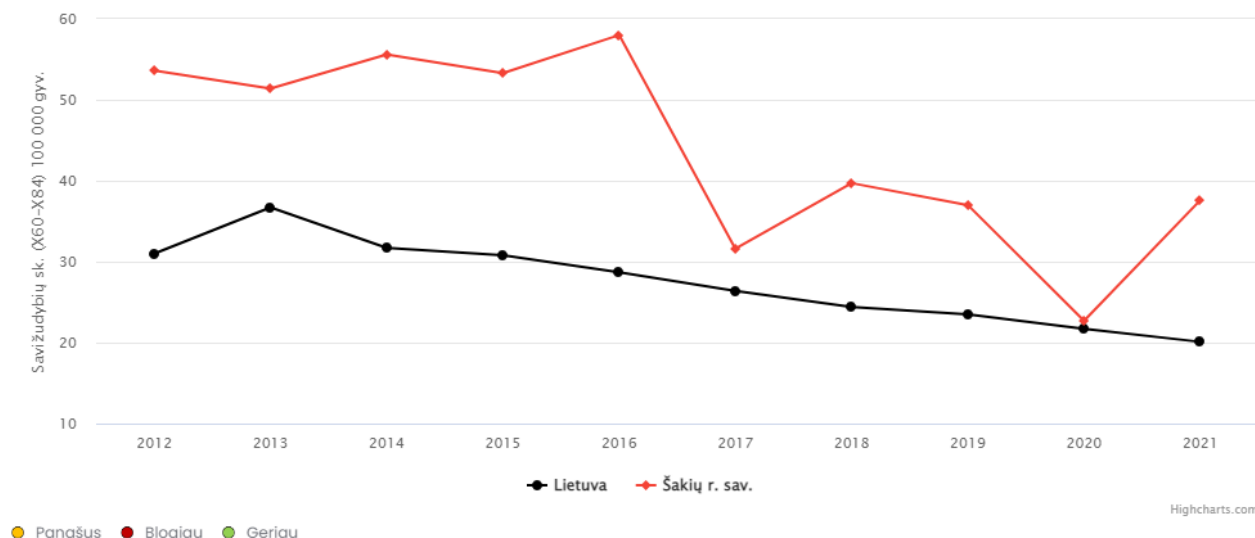
„Šviesofore“ Šakių rajono savivaldybė patenka į raudonąją zoną, lyginant su Lietuva. Bandymai žudytis taip pat raudonojoje zonoje (3 pav.).

Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	➔	37.6	10	32.5	1.87	20.1	68.1	
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	➔	39.3	10	31.7	2.07	19.0	60.1	
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	➔	48.8	13	41.2	1.31	37.3	65.7	

3 pav. Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyv. 2021 m.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Stebint savižudybių /100 000 gyv. tendenciją Šakių rajone matyti, kad nuo 2012 m. savižudybių skaičius mažėjo, tačiau 2021 m. vėl stebimas išaugęs savižudybių skaičius.

● Panašus ● Blogiau ● Geriau

Highcharts.com

Metai		Kiekis	Reikšmė	Apatinis PI	Viršutinis PI	Kontekstas
2012	●	17,0	53,6	31,2	85,8	31,0
2013	●	16,0	51,4	29,4	83,5	36,7
2014	●	17,0	55,6	32,4	89,0	31,7
2015	●	16,0	53,3	30,5	86,6	30,8
2016	●	17,0	58,0	33,8	92,9	28,7
2017	●	9,0	31,6	14,4	60,0	26,4
2018	●	11,0	39,7	19,8	71,1	24,4
2019	●	10,0	37,0	17,7	68,1	23,5
2020	●	6,0	22,7	8,3	49,5	21,7
2021	●	10,0	37,6	18,0	69,1	20,1

4 pav. Mirtingumo dėl savižudybių tendencija (X60–X84) 100 000 gyv. 2012–2021 m.

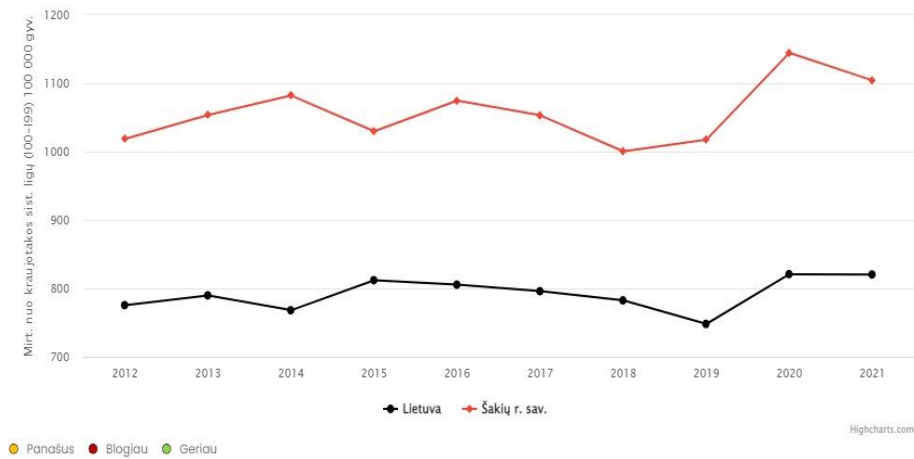
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2. Prioritetinė problema.

Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų (I00-I99)

Lietuvoje mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų jau daug metų yra aktuali problema. 2020 m. dėl kraujotakos sistemos ligų Šakių rajone mirė 302 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 1144,4/100 000 gyv., 2021 m. mirė 294 asmenys, mirtingumo rodiklis – 1104,2,4/100 000 gyv.

Vertinant mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų /100 000 gyv. tendenciją Šakių rajone matyti, kad nuo 2012 m. iki 2021 m. mirtingumas išlieka žymiai didesnis lyginant su bendru Lietuvos vidurkiu.

Metai	Kiekis	Reikšmė	Apatinis PI	Viršutinis PI	Kontekstas
2012	323,0	1 018,5	910,4	1 135,8	775,5
2013	328,0	1 053,6	942,6	1 174,0	789,8
2014	331,0	1 082,0	968,6	1 205,1	768,1
2015	309,0	1 029,8	918,1	1 151,2	812,0
2016	315,0	1 074,5	959,1	1 200,0	805,5
2017	300,0	1 053,0	937,2	1 179,2	795,9
2018	277,0	1 000,4	886,0	1 125,4	782,5
2019	275,0	1 017,6	900,9	1 145,3	748,0
2020	302,0	1 144,4	1 019,0	1 281,0	820,8
2021	294,0	1 104,2	981,6	1 237,9	820,3

5 pav. Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų tendencija (I00–199) 100 000 gyv. 2012 - 2021 m.
 Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

<i>Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų priežastys</i>	<i>Atvejų skaičius</i>
I08 Kelių vožtuvų ligos	1
I11 Hipertenzinė širdies liga	36
I13 Hipertenzinė širdies-inkstų liga	3
I20 Krūtinės angina	2
I21 Ūminis miokardo infarktas	15
I24 Kitos ūminės išeminės širdies ligos	3
I25 Lėtinė išeminė širdies liga	163
I 26 Plaučių embolija	1
I42 Kardiomiopatija	5
I48 Prieširdžių virpėjimas ir plazdėjimas	2
I61 Introcerebrinis kraujavimas	5
I62 Kitas netrauminis intrakranijinis kraujavimas	4
I63 Smegenų infarktas	35
I64 Insultas, nepatikslintas kaip kraujavimas arba infarktas	3
I66 Smegenų arterijų užsikimšimas ir susiaurėjimas, nesukėlęs smegenų infarkto	2
I67 Kitos cerebravaskulinių smegenų kraujagyslių ligos	14
<i>Iš viso</i>	294

2 lentelė. Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų priežastys

Šaltinis: Higienos institutas, Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras.

Visi mirties atvejai registruoti 45-95+ amžiaus grupėse. Taip pat galima teigti, kad kaimo gyventojų mirtingumas buvo didesnis nei miesto gyventojų, iš viso 2021 m. kaimo teritorijoje registruota 211 atvejų (105 vyrai ir 106 moterys), mieste – 83 atvejai (34 vyrai ir 49 moterys), tarp moterų registruojamas didesnis mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų. 2020 m. mirė 131 vyras ir 171 moteris, atitinkamai 2021 m. metais mirė 139 vyrai ir 155 moterys.

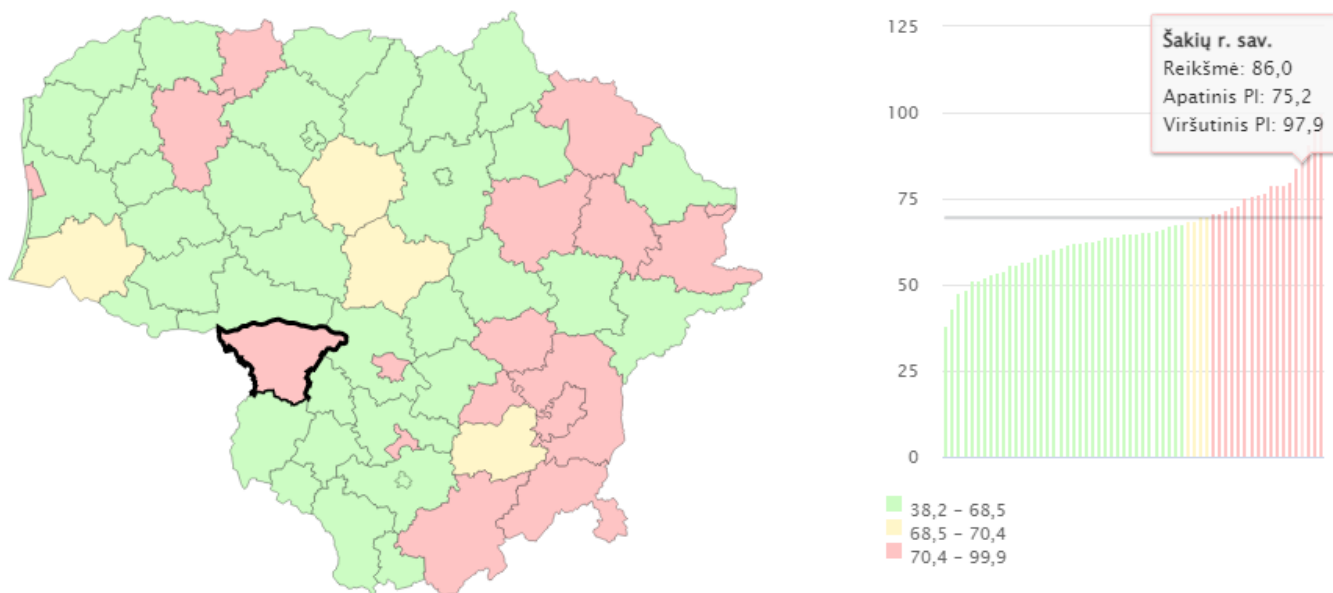
3. Prioritetinė problema.

Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) /10 000 gyv.

Valstybinėms institucijoms pradėjus sisteminti cukrinio diabeto rodiklius, atsirado galimybė ne tik vertinti ligos mastą, bet ir analizuoti pokyčių priežastis ir pasekmes. Analizuojant sergamumo rodiklius, gydytojai daugiausiai dėmesio skiria 2 tipo diabetui ir jo paplitimui.

2021 m. 229 asmenims ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose pirmą kartą užregistruotas II tipo cukrinis diabetas (nuo insulino nepriklausomas diabetas). Sergamumas šia liga – 86,0 / 10 000 gyv. (2020 m. – 56,1 / 10 000 gyv.). Lyginant su kitomis savivaldybėmis Šakių rajonas patenka į raudonąją zoną (6 pav.).

Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. Metai: 2021 Gini: 0.10

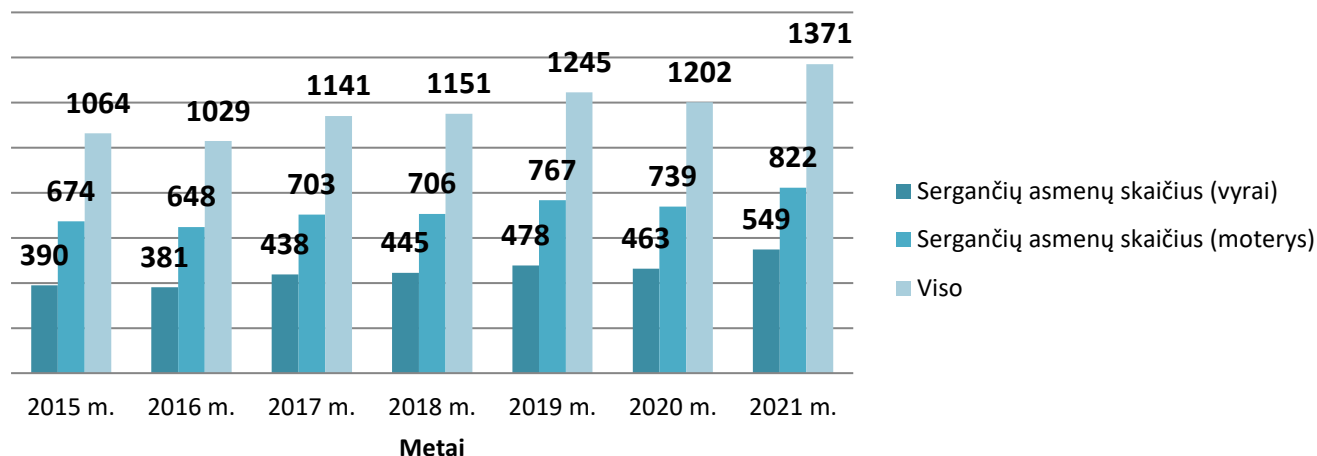

6 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11)/10 000 gyv. Šakių rajone

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

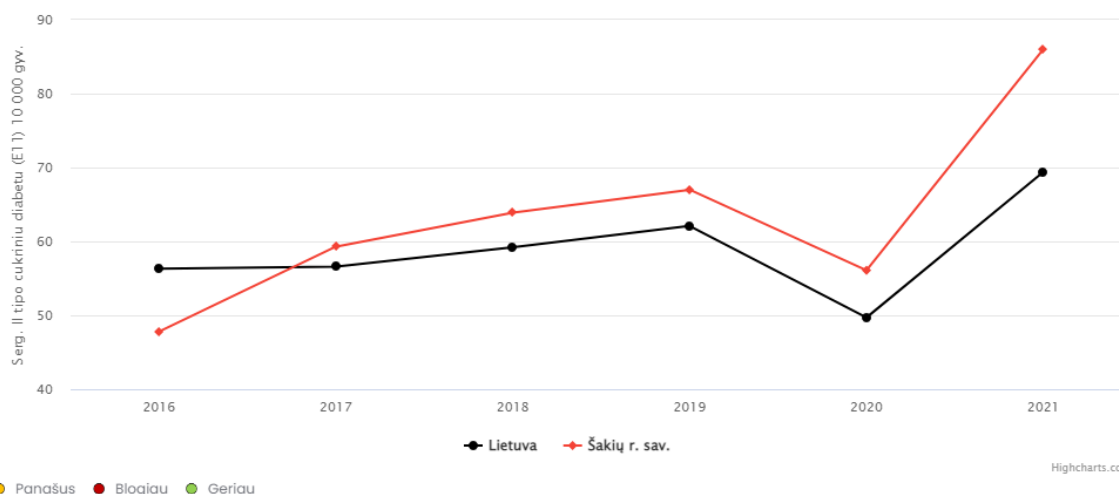
Vadovaujantis naujausiais duomenimis, 2 tipo diabetu Lietuvoje serga 59 proc. moterų ir 41 proc. vyrų, nors pasaulinė tendencija yra priešinga. 7 paveikslėlyje išskirtas vyrų ir moterų sergamumas II tipo cukriniu diabetu Šakių rajone, kuris liudija, kad sergamumas (prisirašę ligoniai) II tipo cukriniu diabetu yra didesnis tarp moterų.

Sergančių asmenų skaičius (prisirašę ligoniai)

7 pav. Sergančiųjų II tipo cukriniu diabetu ligotumas (prisirašę ligoniai) Šakių rajone
Šaltinis: Higienos instituto sveikatos statistinių duomenų portale

Vertinant ligotumo tendenciją, 2021 m. stebimas padidėjęs ligotumas, vertinant jį su praėjusiais metais (8 pav.).

● Panašus ● Blogiau ● Geriau

Metai		Kiekis	Reikšmė	Apatinis PI	Viršutinis PI	Kontekstas
2016	●	140,0	47,8	40,2	56,4	56,3
2017	●	169,0	59,3	50,7	69,0	56,6
2018	●	177,0	63,9	54,9	74,1	59,2
2019	●	181,0	67,0	57,6	77,5	62,1
2020	●	148,0	56,1	47,4	65,9	49,7
2021	●	229,0	86,0	75,2	97,9	69,4

8 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11)/10 000 gyv.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

IŠVADOS

1. 2021 m. savižudybių skaičius (X60-X84) 100 000 gyventojų Šakių r. savivaldybėje padidėjo iki 37,6 (2020 m. rodiklis buvo – 22,7) ir beveik 2 kartus viršijo Lietuvos rodiklį, kuris buvo 20,1, dėl to savivaldybė pateko į raudonąją zoną tarp kitų Lietuvos savivaldybių. 2021 m. savivaldybėje užregistruota 10 savižudybių atvejų, bandymų žudyti – 13 atvejų, tai liudija, kad savižudybių tema išlieka aktuali.

2. Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų rodiklis Šakių r. savivaldybėje 2012 – 2021 m. laikotarpiu yra didesnis už Lietuvos vidurkį. Didžiausias mirtingumas Šakių rajono savivaldybėje registruotas tarp 59 m. ir vyresnio amžiaus gyventojų. 294 dėl kraujotakos sistemos ligų mirusiųjų asmenų mirties priežastis buvo lėtinė išeminė širdies liga. Daugiausia nuo kraujotakos sistemos ligų miršta kaimo vietovėse gyvenančios moterys.

3. Sergamumo cukriniu II tipo diabetu /10 000 gyventojų rodiklis 2021 m. buvo 229,0, jis kyla nuo 2017 metų ir viršija bendrą Lietuvos rodiklį – 69,4. 2021 m. 229 asmenims ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose pirmą kartą užregistruotas II tipo cukrinis diabetas (nuo insulino nepriklausomas diabetas) Šakių rajone. Vertinant pagal lytį didesnis sergamumas cukriniu II tipo diabetu stebimas tarp moterų.

4. Šviesoforo rodmenys, grafikai, žemėlapiai ir kiti informaciniai duomenys paimti iš visuomenės sveikatos stebėsenos informacinės sistemos ir yra skaičiuojami pagal Higienos instituto standartus.

REKOMENDACIJOS

Politikos formuotojams.

- Ieškoti galimybių savivaldybei gauti preliminarinius duomenis iš kitų institucijų apie nusižudžiusius asmenis einamais metais (Higienos institutas einamų metų duomenų neteikia) taip pat gauti šią informaciją apie savižudybes realiuoju laiku (per 48 val.) ir stiprinti savivaldybės gebėjimus operatyviai reaguoti į savižudybių atvejus;
- Plėtoti tarpinstitutinę efektyvios pagalbos teikimo tinklą savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims, taip pat efektyviai jį viešinti;
- Didinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, ypač – su psichikos, asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistais, švietimo įstaigų, seniūnijų, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Marijampolės apskrities vaiko teisių apsaugos skyriumi, socialinių bei globos įstaigų darbuotojais, Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Šakių rajono policijos komisariato pareigūnais, kurie yra arčiausiai probleminių židinių ir turi galimybę greičiausiai reaguoti;
- Nuolat koreguoti ir reguliariai atnaujinti Šakių rajono savivaldybės savižudybių prevencijos algoritmą į savižudybę linkusiems asmenims ir deleguoti asmenis į psichologinių krizių valdymo grupę;
- Didinti pagalbos prieinamumą bandžiusių nusižudyti ir nusižudžiusių asmenų artimiesiems;
- Įgyvendinti psichikos sveikatos stiprinimo ir prevencines programas mokyklose;
- Per savivaldybėje egzistuojančias komisijas ir tarybas organizuoti mokymus ankstyvosios intervencijos, alkoholio atsisakymo, tabako metimo, žalingų sveikatai įpročių prevencijos klausimais;
- Gerinti pirminių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą kraujotakos sistemų ligomis sergantiems asmenims, organizuojant pavėžėjimo paslaugas, maisto bei medikamentų aprūpinimo paslaugas;
- Tęsti mokymo plaukti programas, organizuoti skendimų prevencijos ir pagalbos teikimo mokymus;
- Naudoti tikslines sveikatos stiprinimui skirtas savivaldybės lėšas labiausiai rizikingų Šakių rajono susirgimų prevencijai.

Specialistams.

- Apmokyti bendruomenių narius, kaip atpažinti savižudybės grėsmės ženklus ir tinkamai į juos reaguoti;
- Organizuoti mokymus tikslinėms grupėms (specialistams, dirbantiems su socialinę riziką patiriančiomis šeimomis ir jaunimu, pedagoginiams darbuotojams ir kt.), kurios turi didžiausią tikimybę susidurti su asmeniu, patiriančiu didelę savižudybės riziką, kad jie galėtų teikti profesionalią emocinę paramą, atpažintų psichosocialines problemas, savižudybės riziką, informuotų apie profesionalią psichologinę pagalbą ir paskatintų jos kreiptis;
- Plėtoti informacinius ir savipagalbos įrankius savižudybės grėsmę patiriantiems asmenims;
- Šviesti visuomenę, kaip atpažinti pirmuosius nerimo, depresijos, priklausomybių, smurto ar patiriamų patyčių požymius, kokią pagalbą suteikti ir kur kreiptis;
- Nuosekliai įgyvendinti savižudybių prevencijos mokymus savivaldybės gyventojams;
- Platinti informaciją rajono gyventojams apie teikiamas paslaugas ir konsultacijas psichikos sveikatos gerinimo srityje;
- Raginti asmenis nebijoti kreiptis pagalbos matant patyčias, smurtą, seksualinį išnaudojimą, krizę išgyvenusius asmenis, priklausomybę turinčius asmenis, ar patiems atsidūrusiems tokiose

situacijose, didinant bendradarbiavimą tarp institucijų savivaldybėje, soc. paramos centru, probacijos tarnyba, policija ir kt.;

- Siekiant sumažinti mirtingumą dėl kraujotakos sistemos ligų, bendradarbiauti su asmens sveikatos priežiūros sektoriumi, didinant pas gydytojus apsilankančių gyventojų informuotumą apie vykdomas prevencines programas, didinant sveikatos žinių raštingumą bei mažinant gyvensenos rizikos veiksnius;
- Organizuotis sveikatai palankios mitybos, fizinio aktyvumo, psichikos sveikatos stiprinimo mokymus bei praktinius užsiėmimus;
- Organizuoti mokymus cukriniu II tipo diabetu sergantiems ar aukštą riziką turintiems asmenims apie optimalaus kūno svorio palaikymą, reguliarių fizinis aktyvumą, subalansuotą mitybą.